

Врубель Олександр Романович,
кандидат юридичних наук,
ад'юнкт кафедри цивільного процесу
факультету права та адміністрації
Ягеллонського університету, Краків

<https://orcid.org/0000-0001-5314-5906>

ВИКЛИКИ ДЛЯ ПОНЯТТЯ СТОРІН У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ НА ПРИКЛАДІ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ АВТОНОМНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ПРАВО ДОСТУПУ ДО СУДУ

Анотація. Поняття сторін у цивільному процесі є одним із центральних понять, що вже довший час фактично не потребувало переосмислення. Однак із приходом нових технологій реальність цивільних відносин передбачає нові виклики перед цивільним провадженням. Прикладом чого є все, починаючи від zdeцентралізованої автономної організації і закінчуючи штучним інтелектом. Актуальність проблеми впливає з ролі, яку відіграє цивільне провадження: воно забезпечує конституційне право доступу до суду.

11

Сьогодні ми є свідками безпрецедентного прискорення технологічного розвитку, яке змінює практично всі аспекти людської діяльності. Це технологічне середовище, що швидко розвивається, породжує значну, а іноді й згубну невизначеність. У цьому контексті особливо доречним залишається відомий вислів Лоуренса Лессіга: держава регулює повільно, тоді як технологія розвивається миттєво¹. Однак саме ця асиметрія підкреслює юридичну необхідність створення регуляторних рамок,

¹ Лессіг Л. Код та інші закони кіберпростору. Нью-Йорк, 1999.

здатних захищати права особи в умовах дедалі складнішого цифрового середовища. Технологія блокчейн є одним із найяскравіших прикладів. Хоча існує вона вже понад п'ятнадцять років, все ж таки продовжує розвиватися надзвичайно нестабільно та непередбачувано. Незважаючи на таку тривалість існування, значне законодавче регулювання її основних механізмів з'явилося лише в останні роки, а в сфері приватного права воно все ще залишається дуже скромним.

Тим часом, адопція криптовалют продовжує швидко розширюватися. Показники готовності громадськості інвестувати в такі активи демонструють стабільне зростання. Наприклад, у Великій Британії 18 % респондентів у 2024 р. повідомили, що розглядають можливість інвестування в криптовалюту, а у 2025 р. цей показник зріс до 24 %². Подібні тенденції спостерігаються в усьому світі.

12 Поеднання високої волатильності ринку, краху численних стартапів на основі блокчейну та централізованих бірж, а також зростаючої інтеграції криптоактивів у повсякденне економічне життя спричинило безпрецедентний сплеск юридичних спорів. Особи, які беруть участь у криптоіндустрії, звертаються до традиційних судових інституцій у пошуках засобів правового захисту. Зазвичай позивач готує позовну заяву та подає її до компетентного суду. Однак архітектура технології блокчейну часто породжує особливі договірні відносини, які на практиці надзвичайно ускладнюють подання звичайного позову. Це, своєю чергою, призводить до ситуації, в якій законодавство не встигає за змінами у світі. Ця проблема при-

² Global state of crypto. 2025 Trends: Data - Driven Insights Into the Crypto Market, Gemini, 2025. URL: <https://cdn.builder.io/o/assets%2F1b77ce3a269a43e985e77f3d65f715ba%2Fb3b8d8cee0bd4fa88de2ac8f93dd01f6?alt=media&token=c9099062-17f1-4d47-b4b6- ea64e2c5f3d4&apiKey=1b77ce3a269a43e985e77f3d65f715ba> (дата звернення: 12.01.2026).

сутня в багатьох сферах, пов'язаних з новими технологіями. Проте її можна проілюструвати на прикладах, що виникають під час юридичного аналізу договорів на основі блокчейну.

Ідеальним прикладом аналізованої тематики може бути децентралізована автономна організація (DAO), особливо у формі так званих чистих DAO. За своєю суттю DAO є суб'єктом, що існує на блокчейні, який не має центрального органу влади, натомість кожен член може голосувати за пропозицію, встановлену алгоритмом. Члени DAO голосують за допомогою токенів, якими вони володіють. DAO діє за правилами, закодованими в смарт-контрактах. Особливість децентралізованих автономних організацій (DAO) полягає в тому, що їх важко, а в чистому вигляді формально неможливо, зареєструвати в чинних правових рамках, оскільки вони засновані на децентралізації та керуються за допомогою алгоритмів голосування, що виконуються на блокчейні. На практиці це може призвести до ситуацій, коли DAO вступає в цивільно-правові відносини, наприклад, замовляючи проєкт дизайну, але згодом не виконує своїх договірних зобов'язань, оскільки необхідне голосування в ланцюжку, що санкціонує оплату, не було прийнято. Як наслідок, підрядник може бути фактично позбавлений можливості ініціювати судовий процес, оскільки DAO не може бути ідентифікована як сторона цивільного процесу за сучасним розумінням процесуального права.

Цей приклад ілюструє, як традиційне уявлення про сторону цивільного судочинства, яке обмежується фізичними особами, юридичними особами або так званими дефектними юридичними особами, може бути неадекватним у контексті організаційних форм, оснований на блокчейні. Оскільки DAO у своїй децентралізованій формі не визнається матеріальним правом, його не можна розглядати ані як позивача, ані як відповідача, що, своєю чер-

гою, порушує фундаментальні питання щодо доступу до суду та процесуального захисту прав у цифровій реальності блокчейну.

Тенденцією є швидке поширення децентралізованих автономних організацій (DAO) та відповідне зростання обсягу активів, що зберігаються в їхніх казначействах, який, за оцінками, у 2025 р. становитиме приблизно 21,4 млрд доларів США³. Ця тенденція підкреслює нагальну потребу в надійних процедурних рішеннях щодо правового статусу DAO в цивільних судових процесах. Одночасно технологічні інновації змінюють уявлення про анонімність у системах блокчейну.

Декілька штатів США запровадили нормативно-правові рамки, що регулюють правовий статус DAO. Особливий інтерес становить штат Вайомінг, де DAO можуть бути зареєстровані як особлива форма товариства з обмеженою відповідальністю, з можливістю реєстрації алгоритмів голосування в реєстрі компаній⁴. З точки зору цивільного процесу, необхідний подальший аналіз, щоб визначити, чи ця регуляторна модель ефективно вирішує проблему визнання DAO сторонами цивільного судочинства.

14

³ Burnett S., Kinder K. Decentralized Autonomous Organizations Statistics 2025: Market Growth, Governance, and Industry Adoption, Coinlaw. URL: <https://coinlaw.io/decentralized-autonomous-organizations-statistics/> (дата звернення: 12.01.2026).

⁴ X. Zhou, DAOs vs. Nation States: A Wyoming DAO's Experiment with the U.S. Securities and Exchange Commission (March 2, 2024). URL: <https://ssrn.com/abstract=4746108> (дата звернення: 12.01.2026).